En kulturskola med bredd och spets

Grunden för kulturskolan lades under 1940-talet i form av musikskolor, och verksamheten har vuxit fram i etapper de senaste 70 åren. Expansionen under 60- och 70-talen ägde rum i ett klimat där folkbildningen värdesattes. Alla barn och unga oavsett bakgrund skulle ha tillgång till konstnärliga aktiviteter. Idag omfattar kulturskolan många olika ämnen från musik, dans, bild och drama till skrivarkurser, ljudproduktion och cirkus.

Varje år deltar cirka 200 000 barn och unga mellan 6 och 19 år i kulturskolan, som idag finns i nästan varje svensk kommun. Kommunerna bedriver i regel verksamheten i egen regi men även i samarbeten mellan kommuner. Samarbeten är avgörande för att kunna tillhandahålla en bredd av ämnen och för att hitta lärare som kan undervisa. Regionala samarbeten bidrar ytterligare till att främja kvalitet.

Sveriges Lärare slår vakt om kulturen och bildningen som egenvärden. Barnkonventionen är lag i Sverige. I artikel 31 fastslås att barn har rätt att fritt delta i det konstnärliga livet. Barn ska ha lika möjligheter till kulturell och konstnärlig verksamhet samt till rekreations- och fritidsverksamhet. Kulturskolan spelar en central roll för att vi som nation ska kunna efterleva konventionens högt ställda mål.

Kulturskolan står inför ett antal utmaningar. En nyckelfaktor för att kunna hantera utmaningarna är att kulturskolan blir en politisk angelägenhet på nationell nivå. Verksamheten kräver ett nationellt regelverk som utgångspunkt för att skapa likvärdiga villkor för både lärare och elever. Sveriges Lärares politik för kulturskolan syftar till att hantera tre utmaningar av mer övergripande karaktär:

- Kulturskolans likvärdighet och kvalitet.
- Ett hållbart arbetsliv för lärare i kulturskolan.
- Lärarna i kulturskolans utbildning, fortbildning, lön och status.

Kulturskolans uppdrag

Kulturskolan ska betraktas både ur ett utbildningsperspektiv och ur ett kulturperspektiv. Den kan sägas ha ett uppdrag som kompletterar och fördjupar de estetiska ämnena i grund- och gymnasieskolan. I samverkan med skolväsendet har den en viktig funktion för både likvärdighet och integration. Estetiska lärprocesser och samarbeten förenar och bygger broar mellan människor. Kulturskolan erbjuder nya synsätt och bidrar till både gemenskap och förståelse. Den ger den enskilde referensramar och verktyg för att ta del av kultur och konst på en mer avancerad nivå och bidrar även till ett livslångt lärande.

Det andra uppdraget utgör vad som är att betrakta som kulturskolans ursprungliga kärnverksamhet och består huvudsakligen av de ämneskurser som sträcker sig över lång tid. Kulturskolan har sin särart och en helt egen roll genom att den erbjuder en konstnärlig grundutbildning. Innehållet lägger grunden för den som vill satsa professionellt, till exempel som dansare,

musiker eller bildkonstnär, och förser därmed kulturinstitutionerna med kompetens. Utbildningen inspirerar till att delta i kulturlivet, både som utövare och åskådare. Kulturskolan utgör alltså ett av fundamenten i svenskt kulturliv och har bland annat bidragit till det svenska musikundret. De kulturella och kreativa näringarna förut-sätter en kulturskola som kännetecknas av både spets och bredd. Den lägger grunden för vår konkurrenskraft som kulturnation.

Kulturskolans likvärdighet och kvalitet

För att ge grundförutsättningar för likvärdig och hög kvalitet krävs en nationell reglering. Alla barn och unga ska oavsett hemkommun ha en kulturskola. Verksamhetens särart behöver dock värnas i sammanhanget. Utbudet av kurser bör till viss del kunna anpassas utifrån lokala behov och initiativ. En möjlig väg vore att genom ramlagstiftning göra det till en skyldighet för varje kommun att erbjuda kulturskola. En reglering skapar i sin tur en god grund för långsiktighet och trygghet vad gäller lärarnas utbildningsmöjligheter, fortbildning, verksamhetens villkor med mera. Nämnda lagstiftning ska beakta kulturskolans uppdrag både ur ett utbildnings- och ur ett kulturperspektiv.

Avgörande för att skapa likvärdig och hög kvalitet i kulturskolan är ett regelbundet utvecklingsarbete. Som grund för sådant arbete krävs en nationell överblick och kartläggning. Kulturskolecentrums kartläggningar fyller därför en viktig funktion och bör vidareutvecklas. Myndighetens uppdrag måste skärpas för att ytterligare bidra till verksamhetens utvecklingsbehov.

Det statsbidrag som kommunerna kan ta del av i syfte att erbjuda fler platser, korta köer med mera har i viss mån bidragit till att kulturskolans kärnverksamhet – de längre kurserna – fått stå åt sidan. Kortsiktiga projekt med korta kurser har på många håll givits prioritet. Det statliga stödet måste stärkas, men bör regleras på ett sätt som är gynnsamt för både kärnverksamhet och bredden i utbudet.

Skolväsendet och kulturskolan har ett gemensamt ansvar att samarbeta för att så många elever som möjligt ska få ta del av verksamheten och för att upprätthålla en hög kvalitet. Regional samverkan kan ytterligare förstärka detta och ska därför uppmuntras och formaliseras.

Sveriges Lärare kräver att:

- Kommunerna ska ha en nationellt reglerad skyldighet att erbjuda kulturskola.
- Kulturskolecentrums uppdrag behöver vidareutvecklas i syfte att uppnå ökad likvärdighet i kulturskolan.
- Samverkan mellan skolväsendet och kulturskolan ska eftersträvas och fördjupas i hela landet.
- Kulturskolornas regionala samarbeten behöver ses över och förstärkas där det är lämpligt.

Ett hållbart arbetsliv för lärare i kulturskolan

Arbetsbelastningen för lärare i kulturskolan har ökat under senare år. Det handlar om sådant som administration, fler projekt och fler möten, vilket påminner om situationen för lärare inom grund- och gymnasieskolan. Nästan samtliga lärare i kulturskolan arbetar under eftermiddagar och kvällar, och det förekommer så kallade delade turer. Lärarna ägnar också tid åt att förflytta sig mellan olika arbetsplatser och de har ibland svårt att få en heltidstjänst hos en och samma arbetsgivare. Det är således svårt att få ihop livspusslet. Schema-läggning ska mot den bakgrunden beakta lärarnas utmanande arbetsmiljö. Organiseringen av arbetet måste även präglas av en

strävan mot att skapa heltidstjänster för de lärare som önskar det. Heltidstjänster främjar också samarbetet med kollegor, vilket gynnar verksamheten.

Många lärare anser att lokalerna inte är ändamålsenliga och vissa känner att de själva måste stå för en del av den utrustning som behövs. Arbetsgivaren ska givetvis stå för läromedel och arbetsredskap som lärare inom kulturskolan behöver i sin undervisning. Undervisningen ska alltid bedrivas i välutrustade lokaler.

Möjligheten att bedriva kulturskoleundervisning under skoldagen har sedan länge varit en praxis i många kommuner. Förutsatt att detta kan organiseras på ett sätt som är förenligt med skolväsendets garanterade undervisningstid, ska denna etablerade ordning bejakas. Undervisningen kan exempelvis äga rum under raster och håltimmar. Eleven ska även kunna ansöka om ledighet hos rektorn som gör en individuell bedömning utifrån elevens studiesituation. Nämnda lösningar underlättar vardagslogistiken både för elever och kulturskolans lärare och bidrar till mer likvärdiga förutsättningar för undervisningen.

Sveriges Lärare kräver att:

- Kulturskolans lärare måste schemaläggs på ett sätt som säkerställer en god arbetsmiljö.
- Alla lärare inom kulturskolan som vill ska ha möjlighet till heltidstjänst hos en och samma arbetsgivare.
- Arbetsgivaren ska stå för de läromedel och de arbetsredskap som lärare inom kulturskolan behöver i sin undervisning.
- Undervisningen måste alltid ska bedrivas i välutrustade och ändamålsenliga lokaler.
- Huvudmän ska eftersträva att lägga delar av kulturskolans undervisning under skoldagen.

Utbildning, fortbildning, lön och status

En nationell reglering av kommunernas skyldighet att bedriva kulturskola skapar ett viktigt fundament för frågor rörande utbildning, fortbildning, lön och status. Många av Sveriges Lärares medlemmar inom Kulturskolan kommer att gå i pension inom en tioårsperiod. De har långa akademiska utbildningar. Staten måste mot den bakgrunden ta ett ansvar för kulturskolans kompetensförsörjning tillsammans med de kommunala arbetsgivarna. Det behövs fler vägar in i yrket, både för konstnärligt utbildade och ämneslärare. Staten behöver dimensionera utbildningarna utifrån kulturskolans behov.

Det ligger även i arbetsgivarens intresse att möjliggöra för de lärare som saknar en adekvat utbildning och lärarlegitimation att kunna vidareutbilda sig. Kompetensförsörjningsbehovet kräver att lärare inom kulturskolan erbjuds ändamålsenliga möjligheter till vidareutbildning/ kompletterande utbildning.

Undervisningen i kulturskolan ska vila på vetenskaplig och konstnärlig grund samt beprövad erfarenhet. Det är viktigt att alla elever möts av välutbildade lärare. Utbildningarna för lärare inom kulturskolan får dock inte begränsa möjligheterna till karriär och anställning. Ämneslärarutbildningen med inriktning mot estetiska ämnen, som ger behörighet att undervisa i grund- och gymnasieskolan, har stora fördelar i sammanhanget och måste dimensioneras med kulturskolan i åtanke. Många lärare undervisar dessutom både inom kulturskolan och inom grund- och gymnasieskolan.

Musiklärare och bildlärare inom kulturskolan har ofta lärarlegitimation. Det är viktigt att skapa incitament för att skaffa sig legitimation. Legitimationen värnar yrkets status, säkrar undervisningens kvalitet och breddar lärarnas möjligheter på arbetsmarknaden.

Många lärare i kulturskolan anser att den kompetensutveckling man deltagit i helt saknat relevans för undervisningen. Kompetensutvecklingen och fortbildningen behöver därför kvalitetssäkras. Ett sätt att komma till rätta med delar av problemen är genom att staten stimulerar forskning som kan berika undervisningen i kulturskolan. Forskningen behöver i nästa steg nå ut till verksamheten och ligga till grund för fortbildningen. Kulturskolecentrum ska spela en central roll som ett nav i det sammanhanget.

Löneutvecklingen för lärare i kulturskolan behöver förbättras. Verksamheten omfattas idag inte av några nationella karriärreformer, lärarlönelyft, behörighetskrav för lärare etcetera. Det finns därmed inte samma möjlighet och incitament att höja lönen för lärare i kulturskolan. Statliga satsningar på lön och karriärvägar bör även finnas för lärare inom kulturskolan.

Sveriges Lärare kräver att:

- Staten behöver tar ett helhetsgrepp om utbildningarna för lärare inom kulturskolan och dimensionera dem i förhållande till behoven.
- Lärare som är verksamma inom kulturskolan måste få möjligheter till vidareutbildning/ kompletterande utbildning
- Utbildningarna för lärare inom kulturskolan ska inte begränsa deras möjlighet till karriär och anställning.
- Incitamenten för lärare i kulturskolan att skaffa sig lärarlegitimation behöver stärkas.
- Resurser till praktiknära forskning om kulturskolan behöver stärkas och formerna för forskningsspridning utvecklas.
- Lärare i kulturskolan måste erbjudas fortbildning, kompetensutveckling och karriärmöjligheter inom professionsprogrammet.